

Naročnina
Dnevna izdaja
za državo SHS
mesečno 20 Din
polletno 120 Din
celoletno 240 Din
za inozemstvo
mesečno 35 Din
polletno 210 Din
celoletno 420 Din
za inozemstvo
mesečno 40 Din
polletno 240 Din
celoletno 480 Din

SLOVENEK

S tedensko prilogo »Ilustrirani Slovenec«

Cene oglasov
istoip. peti vrsta
malih oglasov po 150
in 20, večji oglas
nad 45 mm višine
po 3 in 4 Din, v
uredniškem delu
vsilica po 10 Din
a Pr. večjem o
naročniku popust
Izide ob 4 zjutraj
razen ponedeljka in
dneva po prazniku

Uredništvo je v Kopitarjevi ulici št. 6 III
Rokopisi se ne vračajo, nevrakirana
pisma se ne sprejemajo. Uredništvo
telefon št. 2050, upravnništvo št. 2328

Političen list za slovenski narod

Uprava je v Kopitarjevi ul. št. 6. (Cekovni
račun: Ljubljana št. 10.650 in 10.349
za inzerate, Sarajeva št. 7563, Zagreb
št. 39.011, Praga in Dunaj št. 24.797)

Novi avstrijski predsednik

Zvezni predsednik avstrijske republike je sicer po svojem položaju najvišji državni funkcionar, ima pa obenem tako malo pravic, da se ga v javnem življenju niti ne opazi. Pravzaprav je njegova edina dolžnost reprezentirati državo v gala-uniformi pri raznih rodoljubnih svečanostih. Naj pripada tej ali oni politični stranki, naj bo tega ali onega političnega prepričanja, on ne more in tudi ne sme niti najmanj vplivati na tok in razvoj političnih dogodkov. Demokratiški princip je v avstrijski ustavi v odredbah o funkcijah zveznega predsednika tako pretirano izpeljan, da so se že čisto celo pojavljali predlogi, da naj se v interesu ugleda državnega poglavarja povečajo njegove prerogative. Taki predlogi so prišli ravno od onih strank, ki jih moramo smatrati za demokratične.

Najboljši dokaz o veljavi in o vplivu zveznega predsednika je povojni razvoj naše severne sosedice. Ime dr. Hainisch je v mednarodnem življenju skoraj neznano, in gotovo si tudi večina avstrijskih državljanov ni na jasnem, kaj je bil on. Zato pa tujina in še bolj Avstrija pozna in ceni dr. Seipla, zveznega kanclerja ali pr. naše predsednika vlade. Dočim je dr. Hainisch reprezentiral, je dr. Seipel vodil vso državno politiko, in to v najtežji dobi, ko je šlo republiku za biti ali ne. In to ne samo radi tega, ker je dr. Seipel eden najodličnejših in najposposobnejših državnikov svetovnega slovesa, marveč tudi vsled omenjenih omejitev funkcij zveznega predsednika.

Kljub temu pa je včerajšnja volitev novega predsednika republike dobila na važnosti in je obenem imela čisto politično obležje. Krščanskosocialna stranka je kot prva javno precizirala svoje stališče: Ustava naj se spremeni v toliko, da bo dr. Hainisch lahko še tretjič izvoljen, obenem pa naj se povečajo prerogative predsednika, ki bi ga v bodoče volilo ljudstvo neposredno s ljudskim glasovanjem, ne pa samo posredno preko izvoljenih poslancev in senatorjev. Ker so socialisti nastopili proti vsaki spremembi ustave, je krščanskosocialna stranka postavila kandidato Viljema Miklasa, znanega svojega prvaika in predsednika senata.

Obe manjši vladni stranki: Velenemci in Landbund sta takoj odklonili to kandidaturu in postavili zahtevo, da naj bo predsednik »nepolitična« oseba. Velenemci predvsem radi tega, ker Miklas ni pristaš »Anschlussa«. Socialisti pa so kar nenadoma spremenili svoje stališče in so v posebnem obvestilu izjavili, da pristajajo na spremembo ustave, da s tem omogočijo izvolitev dr. Hainisch in da preprečijo izvolitev »klerikalnega« kandidata. Samo da ne bi bil predsednik »klerikalec«.

Krščanskosocialna stranka kljub temu, da je sprememba ustave bil njen predlog, ni pristala na te želje socialistov. Razumljivo, kajti v tem slučaju bi morala glasovati za kandidata, ki bi bil izvoljen kot »neklerikalec«.

Tako je prišlo do bojne glasovanja, katerega potek smo podrobno objavili v naši včerajšnji številki. Izvoljen je bil kandidat krščanskosocialne stranke Viljem Miklas.

Tako je prišel na čelo nove Avstrije prvič odgovoren politik, eden od voditeljev največje, krščanskosocialne stranke, ki ima pri konsolidaciji in napredku republike največje zasluge. Krščanskosocialna stranka kot nositeljica prave ljudske demokracije, ki je vsa leta nosila in nosi vso odgovornost za državno politiko, je dobila zaslužno priznanje s tem, da je tudi na najvišje mesto prišel mož svetovnega nazora, ki ga ona tako vztrajno in uspešno propoveduje.

Ime in osebnost novega predsednika nista znana samo v njegovi domovini, njegov sloves gre daleč preko meja. Kot politik in državnik stoji visoko nad povprečnostjo. Praviljubenost in objektivnost je dokazal na vseh odgovornih mestih, ki jih je dolgo vrsto let zavzemal. Zato so upravičene nade, ki se nanj stavljajo, da se bo tudi na novem mestu pokazal celega moža in dal položaju predsednika oni značaj in ugled, ki ga najvišji državni funkcionar mora imeti.

Krščanskosocialna stranka pa je prevzela novo odgovorno mesto in njeni prvaki zavzemajo sedaj vse najvažnejše državne položaje. Tako je tudi prav. S svojim dosedanjim delovanjem je dokazala, da je edino sposobna uspešno voditi državno krmilo in le v interesu Avstrije in če ga bo dolgo tudi vodila.

Po imenovanju Maksimoviča

Vojni minister pravi, da nima vzroka za demisijo — Belgrad pod vtisom govoric — Seja vlade — Situacija se čisti

Belgrad, 6. dec. (Tel. »Slov.«) Vsa belgrajska javnost je bila danes pod vtisom vesti o vladni krizi. Povod vsem tem vestem so bile govorice o demisiji zagrebškega velikega župana dr. Zreleca, oziroma vojnega ministra generala Hadžića. Ta naj bi bil nezadovoljen vsled tega, ker je bila vojska pri reševanju zagrebškega incidenta baje premalo zaščiten. Drugi so trdili, da mu je težko radi Uzun-Mirkoviča, ki je moral po kratkem času zapustiti Zagreb in oditi v Skoplje. Radi tega, tako se je trdilo, je podal demisijo vojni minister. Podkrepitev te trditve naj bi nudil današnji sestanek Hadžić-Korošec.

Nadalje naj bi bili nezadovoljni demokrati, ker je bil dr. Zrelec njih odločen pristaš in so izgubili z njegovo upokojitvijo važno in politično vplivno mesto. Demokrati so se tudi izgovarjali, da o nameravanih izjemah niso bili obveščeni in da je notr. minister dr. Korošec odločil na svojo pest. Politično nervoznost so stopnjevale številne konference odločilnih politikov. Demokrati so se zbrali v ministrstvu za javna dela in so se dopoldne in popoldne dolgo časa posvetovali.

Posebno pozornost pa je vzbudila seja šefov vladnih strank Korošec-Davidović-Vukičević-Marinković. Ta seja je dala mnogo povoda, da se je mislilo o važnih spremembah. Vsled te seje se je mislilo, da pride do važnih sprememb v vladi. V splošni nervoznosti pa se je pozabilo, da dr. Spaha ni v Belgradu in da torej o seji šefov četverne koalicije ne more biti govora. Seja je trajala dolgo.

Po seji sta se sestala še dr. Korošec in dr. Barić, kar je dalo zopet povoda za govorice o novih kombinacijah glede hrvatskega zastopstva v vladi. Ko pa je g. predsednik vlade odšel na dvor, se je politična nervoznost ljudi, ki samo iščejo senzacija, še znatno povečala. »Kaj je, g. predsednik, z vlado?«, so navaljivali od vseh strani novinarji na dr. Korošca, ki pa se jim je samo ljubezljivo smehljaj, a jim ni dal nobenega odgovora.

Tisti, ki so zagovarjali jako roko, so širili telefonično izjave iz Zagreba, zlasti od ing. Košutića, ki da je izjavil, da je imenovanje novega velikega župana v Zagrebu povzročilo pravo paniko v Zagrebu in zvečalo prepad med Zagrebom in Belgradom. V politiki spo-

razumevanja ta korak da ni bil dober. Dr. Korošec da se je prenalgal. Tem deklarantom se je pridružil pozneje še zemljoradniški voditelj Joca Jovanović, ki je dejal, da se madžarska politika od 1905 do 1908 ne sme posnemati, ker ni uspela. Hrvatska ni Makedonija. Ko se je izvedelo, da se ima ob 6 vršiti seja ministrskega sveta, se je ozračje znatno pomirilo.

Še pred sejo se je vršila dolga konferenca med predsednikom dr. Korošcem in ministrom Barićem. Ves ta čas se je dolgo ugibalo, kaj bo napravil Davidović, ker se je trdilo, da je bil na dopoldanski seji demokratov jezen radi Zagreba in ker so demokrati poslanci zahtevali, da so demokrat zoper zagrebško imenovanje odločno protestirali. Mnogi so si že meli roke, češ, da demokrat ne pojdejo nazaj v vlado. Kriza v vladi da je torej neizbežna. Korošecv padec da je gotov. »Predsednik je mrtev, živel predsednik!«. Tako se je govorilo. Tega mučnega ugibanja pa je bilo konec, ko je bil izdan komunikat o seji: »Posvetovali smo se o stališču vlade do zagrebške opozicije«.

Zlasti pa je vplivala kot mrzel tuš izjava vojnega ministra dr. Hadžića: »Ostavke nisem niti podal, niti predložil, niti imel razloga, da to storim. Ta vest je absolutno neresnična.« Izkazalo se je potem, da so bile vesti o demisiji Hadžića zagrebške intrige, ki so prišle prav tudi belgrajskim intrigantom.

Zagreb, 6. dec. (Tel. »Slov.«) Današnji »Obzor« prinaša na prvem mestu velik članek o imenovanju Voje Maksimoviča za velikega župana. Pravi, da je bilo mnogo intrig in da dr. Korošec želi, da se imenovanje izvrši po poravnanim sporu med bivšim velikim županom dr. Zrelcem in generalom Uzun-Mirkovičem. Trud dr. Korošca je bil brezuspešen, čeravno je bil tudi on proti imenovanju vojaške osebe za velikega župana na Hrvatskem. G. Zrelec je vseeno moral oditi. Ne zato, ker je to hotel dr. Korošec, ampak zato, ker so to hoteli drugi politiki. »Obzor« pravi dalje, da je s tem imenovanjem velik del vladnih poslancev nezadovoljen in predvsem se Stjepan Barić protivi temu, da bi prišla vojaška oseba na mesto velikega župana. Listi KDK seveda napadajo dr. Korošca.

Zakon o osnovnih šolah

Zastopniki pravoslavne cerkve računajo na pomoč Jugosl. kluba

Belgrad, 6. dec. (Tel. Slov.) Danes je odsek za ljudskošolski zakon pretresal tretje poglavje o otvoritvi in vzdrževanju ljudskih šol.

Člen 17 določa, da se otvori ljudska šola tam, kjer je v okolici radijalnih štirih kilometrov najmanj 30 otrok za šolo. Sprejet je bil dodatek, da se sme otvoriti šola že za 20 otrok tam, kjer so izredno težke prometne razmere.

Po členu 19 določa občinski odbor delokrog vsake šole.

Zelo burna, ostra in dolgotrajna pa je bila debata o členu 21. Predloženi načrt določa dolžnosti politične občine, da mora »dati za šolo zemljišče, dvorišče in igrišče, šolski vrt, v vaseh tudi vrtove za učitelje, brezplačna učiteljska stanovanja v bližini šole, vse to ograjeno z dobro ograjo. Poleg tega ima občina dati učitelstvu in slugi brezplačno kurjavo itd. Poslanec Kremžar je o stroju nastopil proti tem določbam in utemeljeval svoj predlog. Odgovarjala sta minister Grol in demokrat Škerović, in sicer zadnji v precej ostrem tonu. Demokrat dr. Čupović je predlagal, da naj bi dal »tine šole še eden ali dva hektarja zemljišča za vrt. Poslanec Kremžar je na izvajanja odgovarjal zelo ostro in izjavil, da ne bo glasoval za tak načrt in da sprejme nase vse posledice. Po daljši debati, ki je trajala več ur in v kateri je posredoval radikalni poslanec Milan Kostić, je bila sprejeta nova stilizacija. Po novem predlogu naj bi bila politična občina dolžna, dati za šolo stavbišče, dvorišče, igrišče in zemljo za praktični pouk, dalje vzdrževati šolo s potrebščinami in predpisane prostore za stanovanje šolskega upravitelja in eno sobo za slugo, in dajati učila, pohištvo in kurjavo za šolo, tam, kjer ni stanovanj, zagotoviti učitelstvu stanovanje in kurjavo, oboje proti plačilu za zmerno ceno. S tem so slovenske občine rešene nevarnosti, da bi morale zidati splotja za brezplačna učiteljska stanovanja in dobavljati kurjavo zastoni. To velja le za one

kraje, kjer sploh ni stanovanj, kakor v Makedoniji itd. Odpadejo tudi ograje okoli navedenih zgradb.

Nato so bili večinoma brez sprememb sprejeti čl. 22—25, ki govorijo o šolskem proračunu in o tem, kako naj bodo šolska poslopja zidana, da imajo vodo, da so suha itd. Rezervirana sta ostala čl. 26 in 31. Prvi govori o tem, da se mora otvoriti na šoli nov oddelek, če je zagotovljeno učitelju stanovanje v smislu čl. 21. Ta člen je bil rezerviran na zahtevo poslancev dr. Krafca in Kremžarja. Čl. 31 pa govori o državnem šolskem fondu v znesku 150.000.000 Din, iz katerega bi država dajala občinam posojila za zgradbo šol. Ta člen je bil rezerviran na zahtevo poslancev Kremžarja. Ostali členi tega poglavja o šolskih občinah niso tako sporni, vsled česar je mogoče, da pride jutri že na vrsto četrti poglavje o pouku, kjer bo govor tudi o verouku in kdo bo verouk učil.

Belgrad, 6. dec. (Tel. Slov.) Danes dopoldne je posetil Jugoslavanski klub odposlanec patriarha Dimitrije in izročil Jugoslov. klubu zahteve srbske pravoslavne cerkve glede ljudskošolskega zakona. Izrazil je zaupanje patriarha do Jugoslavanskega kluba pri debati, oziroma pri sprejemu ljudskošolskega zakona. Spomenico načelne vsebine je podal sveti arhierejski sinod srbske pravoslavne cerkve, glede premoženja pa je sestavil spomenico velike unpravni svet srbske patriarhije v Sremskih Karlovcih.

Davčnim uradnikom popravljen krivica

Belgrad, 6. dec. (Tel. Slov.) »Službene Novine« prinašajo danes ukaz o napredovanju velikih števil davčnih uradnikov v Sloveniji. S tem se je davčnim uradnikom v Sloveniji popravljen krivica, ki se jim je bila zgodila.

Wilhelm Miklas, novoizvoljeni predsednik Avstrijske republike.

Ekspoze finančnega ministra o proračunu za l. 1929

V svojem ekspoziju o proračunu, ki ga je predložil narodni skupščini, je finančni minister v začetku opozarjal na razmere, pod katerimi so bili sestavljeni dosedanja naši državni proračuni. Za zadnje tri je karakteristično, da so bili sestavljeni v času gospodarske krize in so morali zato uveljaviti zahtevo, da se državni izdatki na noben način ne povišajo. Na žalost politične in pravne razmere niso dovolile, da bi se mogli ti proračuni zmanjšati, ker je bil parlamentarni položaj tak, da ni bilo mogoče zakonodajno delo.

Ker tudi še sedaj radi neurejenih političnih razmer niso izpeljane potrebne reforme, ni mogoče v predloženem proračunu izvesti sprememb, ki bi šle za znižanje izdatkov. Država se še ni znebila raznih neobveznih funkcij, ki jih je vzela nase v boljših časih. Upravna organizacija in njene funkcije so ostale iste kot prejšnja leta, zato je tudi proračun izpeljan v istem tiru kot lanski.

Pri presojanju proračuna se je treba ozirati na vsakoletni gospodarski položaj države. Trgovinska bilanca je letošnje leto za nas zelo neugodna. Letina, dasi boljša nego lansko leto, vendar ni zadovoljiva, posebno glede oruže. Naša država se še vedno nahaja v gospodarski krizi. Vidimo pa pojave, ki kažejo, da kriza popušča. To se pozna posebno pri indirektnih davkih, ki v zadnjih mesecih naraščajo, kar dokazuje, da raste kupna moč prebivalstva. Tudi število konkurzov pada.

Vsled reenkamerne dotoka državnih dohodkov mora imeti finančno ministrstvo na razpolago obratni kapital. Ker so pri nas izvenproračunski izdatki zelo veliki in kredit za pomoč gladijočim je znašal v prejšnjih mesecih 150 milijonov dinarjev — je financiranje države zelo težko. Takim neprilikam bo odpomagano z novim zakonom o Narodni banki, ki predvideva eskontiranje državnih bonov do 600 milijonov dinarjev.

Pasivna trgovinska bilanca je povzročala odtok tujih deviz in obstojala je nevarnost za stabilnost dinarja. K sreči je bilo sklenjenih več inozemskih posojil — druga tranša Blerovega posojila, posojilo drž. hipotekarne banke, belgrajske občine — s čimur je bil osiguran dotok deviz k Narodni banki. Povečani izvoz je zvišal tudi dotok deviz in zato za bodočnost dinarja ne obstoji bojazen. Smatrati je, da je prišel čas izvesti zakonsko stabilizacijo, kar se bo zgodilo, ko bo dana prilika dobiti inozemska posojila.

Najnujnejša potreba države pa je izvedba upravne organizacije. Ta cilj zasleduje sedanja vlada. Novi zakon o centralni upravi bo zmanjšal število ministrstev in bo uvedel racionalizacijo v upravo.

Za gospodarsko povzdigo se bo vlada kar največ trudila. Posebno bo pospeševala kmetijstvo in se bo v ta namen posluževala zadružništva.

Pri izdelovanju proračuna so vodili vlado ozirni na gospodarstvo, zato je posvečala vso pozornost dohodkom, ki so proračunani tako, da se od davkoplačevalcev ne zahteva v novem proračunu, globalno vzeto, niti pare več. Indirektni davki so zelo znižani. Tem dohodkom smo prilagodili državne izdatke, ker smo smatrali da ne smemo zahtevati več kot znaša gospodarska moč prebivalstva.

